

שיעורים בעין אי"ה ברכות חלק א'

רש"י

ברכות דף ו

פרק ראשון

מאימתי

3

1

רש"י

2

אותן קולות דקודם מתן תורה הוו. הן קולות צתלאי היינו הן דליירי זהו לעיל וקאמר דנראים היו ואע"פ שהקול אינו נראה זה נראה: מביאים מודה צ"ת ה' כי אשיב את שבות [וגו']. סיפיה דקרא דה' קולות דלעיל הוא:

ואמר רבי

חלבו אמר רב הונא, כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בה' קולות, שנאמר (ירמיה לג) "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול בלה קול אומרים הודו". ואם משמחו מה שכרו, אמר ריב"ל זוכה לתורה שנתנה בה' קולות, שנאמר (שמות יט) "ויהי ביום השלישי וגו' ויהי קולות וגו'. וקול שופר וגו'. ויהי קול השופר וגו'. והאלהים יעננו בקול וגו'". אינו והכתוב (שם כ) "וכל העם רואים את הקולות", אותן קולות דקודם מתן תורה הוו. רבי אבהו אומר, כאילו הקריב תודה, שנאמר (ירמיה לג) "מביאים תודה בית ה'". רב נחמן בר יצחק אומר, כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, שנא' (שם) "כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'";

עובר זה קולות. מזול זה קולות שזיך זה הקב"ה אם ישראל:

עין אי"ה

4

סב. ר"א אמר כאילו הקריב תודה שנאמר "מביאים תודה בית ד'". אמרו חז"ל¹ שכל הקרבנות בטלין לעתיד ותודה אינה בטלה. התודה באה להודות על הטוב הבא ע"י גלגולי סבות רעות. השמחה שאחרי הפחד והסכנה, שעצם השמחה היא דבר טוב, ולא יצויר היותה כ"א בהקדמת הרע, כמ"ש חז"ל² אלולי שישבתי בחושך לא הי' ד' אור לי. ע"כ אף שנת לו לאדם שלא נברא מצד ההרפתקאות שרבו עליו, הגשמיות והרוחניות, אבל סוף כל סוף השלמות בטוחה, והכל מתוקן לסעודה. ע"כ לעתיד יראה יד ד' שהכל לטובה, וכי כל הרעות הכינו את הטוב האמיתי, לא תהי' תודה בטלה, שרק ע"פ התודה מכירים אנו את צורך הרע לשלמות הטוב. ע"כ בא בו גם חמץ, מה שא"כ בכל הקרבנות, שהחמץ מורה על הרע והקלקול. ע"כ המשמח חתן ומודה בכטחון השלמות האנושית, הוא כאילו הקריב תודה.

5

סא. כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות כו' ואם משמחו זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות. משמע מי שאינו נהנה אינו נתפס באיסור, אולי מפני שכל שאינה סעודה של מצוה אין ת"ח רשאי ליהנות ממנה כגון בת ת"ח לע"ה¹, ועל כיו"ב אין עליו ג"כ חובת השמחה. ויחס ה' קולות, נראה דבאמת הלא כיון שנמנו וגמרו נח לו לאדם שלא נברא², לשמחה מה זו עושה וקינה מבעי לי, אלא שבאמת אין הדברים כמשמעם כד' תוס'³ דצדיק אשריו ואשרי דורו. ובאמת י"ל שחקרו על האדם מצד תעודתו הגשמית מבלעדי שלמות התורה, אע"ג דשאר כע"ח מציאותם מצד עצמם טוב להם מהעדרם, אבל האדם זולת השלמות הרוחנית שבו, נח לו שלא נברא, אך כיון שנברא לעמל פה⁴, הוא המשלים אותו. ע"כ מי שנהנה מסעודת חתן, וחושב שבהנאות המורגשות תיתכן תכלית שלמות האדם, עובר בחמשה קולות. כי באמת מילוי התאוות המורגשות אין בהן מקום לשמחה כ"א להנאה לשעתה. אבל השמחה נאותה רק לדברים הצחים הרוחניים, כהשגת החכמה והצדק. ע"כ מי שנהנה ואינו משמחו, מורה על שפלות ערך האדם, כאילו היתה התכלית רק ההנאה הקרובה ולא השמחה הנצחית התכליתית, והיא באה ע"י עמל פה שיש בחמשה מוצאות הדיבור. ע"כ נרמזים חמשה קולות בשמחת חתן, שסיומם ותכליתם הוא "קול אומרים הודו את ד'", שתכלית הכל יראה שישמח ד' במעשיו⁵, בהשיגם האמיתיות ע"י התורה, ע"כ בשמחו, זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות, שרק בהיות התורה מגמתו, וקיומה שבא ע"י התרבות בני"א חפצו, אז נכון לשמח באמת בשמחת חתן.

10

10

6

20

סג. רנב"י אמר, כאילו בנה חורבה אחת מחורבות ירושלים. הוסיף לבאר, כי כמו שהשלמות האנושית היא מובטחת, כמו כן שלמות עמנו עם ד' מובטחת היא, כי א"א זה בלא זה. כי לאור גויים נוצרנו דוקא אנו, עם ד' כרותי בריתו. א"כ המאמין בתעודת האדם ושמח בה, אע"פ שלפי המצב הנוכחי אין לשמח הרבה, מאמין ע"כ בבנין ירושלים, ומעלה עליו כאילו בנה חורבה אחת מחורבות ירושלים, שנאמר "כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה, אמר ד'".

סא. 1. פסחים מט א. 2. עירובין יג ב. 3. שם ד"ה נות.

סב. 1. ויקרא רבה כו יב, מדרש תהילים פ' נו. 2. ילק"ש ח"ב תהילים תרכ"ח.

רש"י

בשביל זה. שיצא זה:
 לצוות. שלו"ך צלע"ז:
 גזלת העני. והלא חף
 גזל העשיר גזלה היא
 אלא גזלת העני שאין לו
 כלום לגזול ממנו אלא
 שלא השיב על שלומו:
 ונענע לי בראשו. כמודה
 בצרכי ועונה אמן
 (ע"כ):

[שם] ואמר ר' חלבו אמר

רב הונא, כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, שנאמר (קהלת יב) "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם". מאי "כי זה כל האדם", אמר ר' אלעזר, אמר הקב"ה כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. רב אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו. ר"ש בן עזאי [אומר ואמרו לה ר"ש בן זומא] אומר, כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה: [שם] ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל שיוודע בחבירו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום, שנאמר (תהלים לד) "בקש שלום ורדפהו", ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן, שנא' (ישעיה ג) "ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם".

עין אי"ה

סו. מאי "כי זה כל האדם", אר"א, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. ר"א בר כהנא אמר, שקול זה כנגד כל העולם כולו. רשב"ע אומר, כל העולם כולו לא נברא כ"א לצוות לזה. הרמב"ם במו"ע¹ מ"אן בבקשת תכלית בנקודה אחת אל המציאות, אבל לדעתו כל נמצא נברא בעבור עצמו, שהמציאות טובה מן ההעדר. והנה אף אנו נאמר דפליגי בזה רבותינו. ר"א ס"ל דהצדיק, האדם המוסרי בתכלית השלמות, הוא תכלית כל המציאות. ע"כ אמר כל העולם כולו לא נברא כ"א בשביל זה. וזו"ז אין להם תכלית. ר"א בר כהנא ס"ל כד' הרמב"ם, שאין לומר במציאות זה תכלית לזה, אבל ערך ודאי יש לנו להעריך שיש שם נמצאים יקרים משאריהם. ע"כ מפרש שקול זה כנגד כל העולם. ורשב"ע ס"ל דעה ממוצעת, שלא יתכן לומר תכלית בנקודה של כלל המציאות כד' הרמב"ם, אבל הוא רק שלא לומר שרק בשביל זה התכלית נבראו, כ"א יש לכל נמצא ג"כ מצד עצמו תכלית, אבל מ"מ יש תכלית גבוהה, שאלה נסמכו כל התכליות הקטנות ממנה. וזהו כל העולם כולו לא נברא כ"א לצוות לזה. פי' הקישור ההרמני, מפאת הקיבוץ שיש לנבראים ע"ז יש נקודה תכליתית נעלה, אע"פ שגם עצם כל מצוי מצד עצמו טובה מציאותו לעצמו, אבל הקישור הכללי נברא לצוות לזה, בדרך צוותא ויחש.

סד. כל אדם שי"ב יראת שמים דברים נשמעים, שנאמר "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא". בכל מחקר יש שם ההצעות איך שבאים אל התכלית המבוקשת, והמבוקש בעצמו. ועיקר הכל מה שהוא ראוי לקבל הוא רק התכלית המבוקשת ולא ההצעות. ע"כ כל החכמות הגה רק הצעות לתכלית האמיתית המושגת מהן, שהיא יראת שמים. ע"כ מי שיש בידו המסקנא, אע"פ שאינו עשיר כ"כ בהצעות, מ"מ דבריו נשמעים. שבטבע הנפשות יש סגולה להיות נכנעים למי שעלתה בידו התכלית המושקפת מכל המחקרים. וזהו פי' "סוף דבר הכל נשמע", שהמסקנא היא העיקר, והיא "את האלקים ירא", ע"כ דבריו נשמעים

סו. היודע בחבירו שהוא רגיל לתן לו שלוי יקדים לו שלוי כו'. מוהרש"א הקשה מהא דגיטין! דרב חסדא הוי מקדים שלמא לנכרים, משמע אפי' למי שאינו רגיל להקדים לו שלוי, ותי' דמיירי ברגיל להקדים לו, או נכרי משום דרכי שלוי. ובי' התי' אינם נראים, דלקמן פ"ב² מפורש אמרי', "ומקדים שלוי לכל אדם ואפי' נכרי בשוק", הרי מפורש כל אדם אפי' אינו רגיל, וגבי נכרי נקט אפי'. ולעד"נ דאם פוגע בחבירו, מדת חכמים היא להקדים לכל אדם, אבל אין חובה להשתדל שימצא לו כדי להקדים שלוי. (וי"ל דבשוק קאי אתרוייהו הוי מקדים בשלוי כ"א ואפי' נכרי - ואשניהם אומר בשוק פי' כשיזדמנו לך), אבל כיוודע בחבירו שרגיל לתן לו שלוי, תשתדל למצא אותו באופן שתקדים לו שלוי, והמקרא מוכיח שאמר ע"ז "בקש שלוי ורדפהו".

סד. 1. עין מוסר אביך עמי כד. סו. 1. ח"ג פי"ג.